

Leraar zijn en blijven worden

Geert Kelchtermans

SETT Mechelen 26 februari 2025

GEERT KELCHTERMANS

Leraar zijn, *Leraar* worden

PELCKMANS

Open deuren

Open deur 1: Iedereen leraar ! (?)

- Iedereen heeft ‘ervaring in het onderwijs’
  - Lortie (1975) “de leerschool van observatie”
- ‘biografie’ doet ertoe: ervaringen uit het verleden en verwachtingen voor de toekomst

Open deur 2: Leraren zijn verhalenvertellers

- Leraarschap “begrijpen” → verhalen ernstig nemen

Lerarenverhalen ernstig nemen

- Een rode draad in mijn academisch werk:
  - Verhalen als onderzoeksmateriaal
  - → proces *leraar zijn/worden* inzichtelijk maken
- Onderzoekresultaten =
  - wetenschappelijk onderbouwde taal
  - om als professionals te denken en te spreken
  - over de complexiteit en de ontwikkeling
  - van het leraar zijn/worden

- samengebracht in boekvorm
  - toegankelijk
  - ‘teruggeven’ aan het onderwijsveld
- **Mijn hoop én uitnodiging:**
  - Dat leraren zich de taal eigen maken en toeëigenen
  - en zo meer eigenaarschap verwerven over hun professionele praktijk
  - Als individu en als teamlid

Tegengeluid

geven aan dominante discours in beleid en media

- Opvoeding en onderwijs worden gezien als
  - economische processen
  - Investeringsrendement ('leerwinst')
- Relatie leraren-leerlingen wordt gezien als
  - Contractrelatie tussen producent en consument
- Kwaliteit = 'bewezen' (gemeten) opbrengst

1. Leraar worden: een loopbaan-lang proces

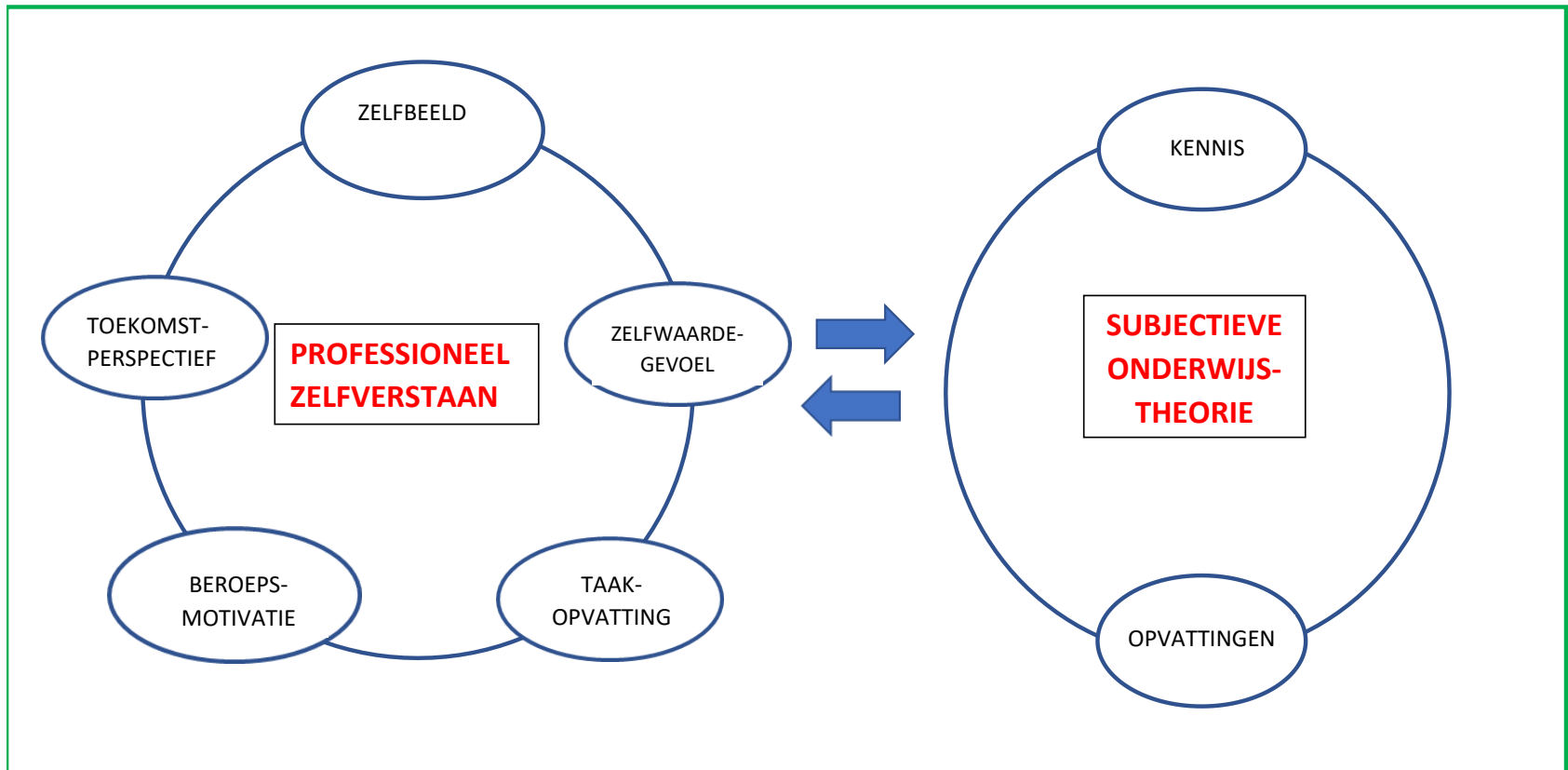
De verantwoorde uitzondering 73-74

Elementen Persoonlijk Interpretatiekader

(© Geert Kelchtermans)

PERSOONLIJK INTERPRETATIEKADER

Het professioneel zelfverstaan

- **ZELFBEELD** (descriptief): *hoe beschrijf ik mezelf?*
- **ZELFWAARDEGEVOEL** (evaluatief): *hoe goed vind ik dat ik het doe als leerkracht?*
- **BEROEPSMOTIVATIE** (conatief): *wat motiveert mij in mijn beroep, om ervoor te kiezen, te blijven, te stoppen?*
- **TAAKOPVATTING** (normatief): *wat moet ik doen om mijzelf een goede leerkracht te vinden (persoonlijk professioneel programma)*
- **TOEKOMSTPERSPECTIEF** (prospectief): *hoe kijk ik aan tegen de toekomst en wat voel ik daarbij?*

Subjectieve onderwijstheorie

- *professionele know-how: kennis en opvattingen*
  - Wat is volgens mij de beste manier om deze concrete situatie aan te pakken? (*Hoe?*)
  - Waarop baseer ik me om te denken dat dit de beste manier van aanpakken is? (*Waarom zo?*).

De leraar als professional?

- Expertise:
  - kennis, vaardigheden, attitudes...
- Engagement:
  - persoonlijk betrokken in relatie van verantwoordelijkheid

→ Handelen op basis van OORDELEN

2. Kwetsbare professionaliteit & professionele kwetsbaarheid

Kwetsbaarheid als kenmerk van leraarschap

Leraarschap

is niet alleen

een kwestie van **actief**, doelgericht handelen
(hoe belangrijk ook)

maar ook van **passiviteit**

van 'gebeuren', 'plaats vinden', 'blootgesteld zijn',
dat aan mijn intenties, controle en invloed 'ontsnapt'

Let op: kenmerk van het beroep, níét van de persoon!!

Bronnen van kwetsbaarheid?

1. Belangrijke werkcondities niet zelf gekozen
  - *Bijv. wie zit er in mijn klas?*
2. Persoonlijke effectiviteit eigenlijk onbewijsbaar
  - *Bijv. 'Kevin in de Colruyt'*
3. Geen onbetwistbare verantwoordingsgrond voor oordeel en aanpak
  - *Bijv. 'verantwoorde uitzondering van Bart'*

***“In onderwijs en opvoeding
gebeurt er
altijd
tegelijkertijd
zowel meer als minder
dan gepland”***

Als professional omgaan met kwetsbaarheid?

- Erkennen en uithouden
- Omarmen en koesteren
  - maakt het ‘pedagogische’ mogelijk

3. Leraarschap en macht: Micropolitieke geletterdheid

Micropolitieke geletterdheid

- Opvatting over wenselijke/noodzakelijke voorwaarden (*werkcondities*) om “goed” te kunnen werken
  - Resultaat bereiken (effectief zijn)
  - Voldoening gevend
- functioneren als ***professionele belangen***:
  - ontbreken, bedreigd worden of ongedaan gemaakt?
  - → acties om ze te realiseren, te vrijwaren of te herstellen = **micropolitiek handelen**
- Illustratie: de ‘*strijd*’ om ‘*meer kleutertoiletten*’

Illustratie: de ‘*strijd*’ om ‘*meer kleutertoiletten*’

- Voorbeeld van “materieel” belang
- Maar met sterk symbolische lading
- Met effect op collegiale relaties én schoolcultuur
- Geworteld in persoonlijk interpretatiekader

4. Emotionele niet-onverschilligheid

Emoties inherent aan leraarschap

- Leraarschap = in relatie → emotioneel niet-onverschillig
- Ter illustratie:
  - Zie “Kevin in de Colruyt”
  - ‘Liefde’ voor het vak
  - Lichamelijkheid en zichtbaarheid
- Emoties als ‘boodschap’ over wat er ‘van belang is’, ‘op het spel staat’

5. Anders kijken naar leraren en leraarschap?

Anders kijken naar...

- Oorzaken en oplossingen lerarentekort?
- “Goed onderwijs”? (> meetbare onderwijskwaliteit)
- Vorming van leraren als professional?
  - Opleiding?
  - Professionalisering?

GEERT KELCHTERMANS

Leraar zijn, leraar worden

P E L C K M A N S

Bestellen?

[https://www.pelckmansuitgevers.be/
leraar-zijn-leraar-worden.html](https://www.pelckmansuitgevers.be/leraar-zijn-leraar-worden.html)